

UDK: 061.1EU:339.92(497.6)
341.7

Prethodno priopćenje
10. VI. 2020.

MILJENKO MUSA*

ULOGA KULTURE KAO MEKE MOĆI BOSNA I HERCEGOVINA NA PUTU PREMA EUROPSKIM INTEGRACIJAMA

SAŽETAK

Ovaj se rad bavi stvarnim mogućnostima koje stoje na raspolaganju Bosni i Hercegovini u ostvarenju strateškoga cilja koje je sebi zadalo bosanskohercegovačko društvo, a to je članstvo u Europskoj uniji. Kako svaka država u vanjskim odnosima može računati na tri vrste moći (vojna, ekonomska i meka moć), ovdje se pošlo od pretpostavke da ta država nema značajne vojne i ekonomske potencijale, ali i to kako se među tri izvora meke moći (vanjska politika, unutarnje političke vrijednosti i kultura) Bosna i Hercegovina za sada može uspješno koristiti samo kulturom. Stoga se, u usporedbi s dosegnutom razinom uspješnosti primjene kulture u vanjskim odnosima EU-a, došlo do zaključka da je kreiranje i primjena jedinstvene kulturno-diplomatske strategije Bosne i Hercegovine poželjan način pozitivnoga pozicioniranja te države na političkoj i društvenoj karti Europe.

Ključne riječi: meka moć, kulturna diplomacija, kultura u vanjskim odnosima EU-a, Europska unija, Bosna i Hercegovina.

ULOGA KULTURE KAO MEKE MOĆI
BOSNA I HERCEGOVINA NA PUTU PREMA EUROPSKIM INTEGRACIJAMA

* University of Mostar, Mostar, Bosnia and Herzegovina, miljenko.musa@ff3.sum.ba

1. UVOD

Pojam europskih integracija odnosi se na povezivanje europskih zemalja i naroda, a politika proširenja jedna je od najvažnijih politika Europske unije (EU). Zato ovaj rad polazi od jasno izraženoga strateškog cilja Bosne i Hercegovine (BiH) od Direkcije za europske integracije BiH, a to je članstvo u *Europskoj uniji*.

Jedna od pretpostavki uspješnoga pristupanja EU-u jest i proces kreiranja pozitivnoga imidža države kandidatkinje, a tome ponajviše pridonosi „... kultura [koja] kao 'meka' moć predstavlja suštinski dio nacionalne moći“ (Haneş i Andrei, 2015: 34). Svjesnost o važnosti kulture u kreiranju pozitivnoga imidža određene države dovodi i do pojave *kulturne diplomacije*, a ono što je poglavito važno za zemlje poput BiH jest da se i malene i siromašne zemlje, ako kvalitetno upravljaju svojim identitetom i imidžem, mogu uspješno pozicionirati kao privlačan brend na međunarodnoj razini (Skoko, 2012: 16).

U istraživanjima za pisanje ovoga rada korištena su dva metodološka pristupa. Dok se prvi odnosi na predstavljanje teorijskih postignuća u određivanju predmetnih pojmova, drugi se bavi usporedbom dostignute razine njihove praktične primjene u slučaju EU-a, s jedne, te BiH, s druge strane. U skladu s tim, svrha je pokazati kako kulturna diplomacija posjeduje sposobnost i snagu promijeniti trenutačno, ne tako pozitivno, javno mišljenje koje u EU-u prevladava o BiH.

2. TEORIJSKO ODREĐENJE POJMOVA MEKE MOĆI I KULTURNE DIPLOMACIJE

Joseph Nye, tvorac kovanice *meka moć*, tvrdi da je moć „... sposobnost utjecati na ponašanje drugih kako bi se ostvarili željeni ishodi“ (Nye, 2004: 2), a to je moguće postići na tri načina: prisilom, novcem ili poticajima te privlačnošću ili uvjeravanjem. Isti autor navodi i tri razine političke moći država u međunarodnim odnosima, a to su: vojna, ekonomska i meka moć. Dok se vojna moć koristi prisilom, a ekonomska moć novčanim isplatama i poticajima, meka moć ostvaruje zadane ciljeve privlačnošću i nametanjem dnevnoga reda. Cjelovito određena, „meka

moć je sposobnost utjecanja na druge pomoću načina oblikovanja agenda koje pridobivaju, te uvjeravanjem i izmamljivanjem pozitivnoga privlačenja kako bi se postigli poželjni ishodi“ (Nye, 2012: 20). Tri su osnovna izvora meke moći država u međunarodnim odnosima, a to su: kultura, unutarnje vrijednosti i vanjska politika (Nye, 2004: 11). Za uspješnu primjenu meke moći od presudnoga značenja jest učinkovita primjena alata kulturne diplomacije kao najvažnijega dijela javno-diplomatskoga djelovanja država, jer vladine politike koje računaju na meku moć oslanjaju se upravo na javnu i kulturnu te bilateralnu i multilateralnu diplomaciju (Nye, 2004: 31). Danas „veleposlanstva nekih država također pokušavaju utjecati na vanjsku politiku država primateljica, olakšavajući izvoz svojih vlastitih kultura u te zemlje. To je poznato kao 'kulturna diplomacija'“ (Berridge, 2004: 117). Milton C. Cummings tvrdi da se „pojam 'kulturne diplomacije' odnosi [se] na razmjenu ideja, informacija, umjetnosti i drugih vidova kulture među narodima i pojedincima iz tih naroda kako bi se poticalo međusobno razumijevanje“ (Cummings, 2009: 1). Kulturna diplomacija je, stoga, djelatnost kojom vlada jedne države promovira umjetnost, obrazovanje, sustav vrijednosti i druge oblike kulturnih izričaja radi stvaranja pozitivne percepcije o sebi u stranim javnostima te stranih kulturnih vrijednosti u domaćoj javnosti. Dok tradicionalna diplomacija predstavlja međusobnu komunikaciju povlaštenih elita, a javna diplomacija komunikaciju vladinih aktera sa stranim javnostima, kulturna diplomacija omogućava međusobnu komunikaciju brojnih pojedinaca i skupina različitih zemalja i bez neposrednoga uplitanja vladinih aktera. Iako se ona može voditi i neformalno, C. Schneider ističe da „bez institucionalne potpore kulturna diplomacija nije sustavna, već hirovita i sporadična, te odražava tek interese pojedinoga veleposlanika“ (Schneider, 2007: 160). Stoga bi idealno primijenjene programe kulturne diplomacije trebala osmišljavati, financirati i usklađivati vlada određene države, a provoditi nevladini akteri kojima bi se trebala omogućiti sloboda djelovanja unutar unaprijed dogovorenih pravila i neovisnost o dnevno-političkim pitanjima. Takve primjere, barem na načelnoj razini, imamo u djelovanju nacionalnih kulturnih instituta.

G. Paschalidis je 2009. godine odredio četiri razvojne faze kulturne diplomacije (Paschalidis, prema Hwajung, 2017: 308), pri čemu je četvrto razdoblje od 1989. godine naovamo označio kao kulturni kapitalizam u kojemu dolazi do sve većega korištenja kulturne dimenzije europskoga integracijskog procesa. EU, međutim, ne donosi ništa novo nego samo nastavlja već ranije započet proces primjene kulturne diplomacije od svojih pojedinačnih država članica. Stoga i BiH na putu prema europskim integracijama ne treba *izmišljati toplu vodu* nego iskoristiti kao uzor provjereno iskustvo, kako država članica, tako i EU-a kao cjeline.

3. KULTURNA DIPLOMACIJA EUROPSKE UNIJE

Prva integrirana europska strategija kulture koja je pretočena u dokument Europske komisije *Priopćenje o europskom programu za kulturu u globaliziranom svijetu* ističe da „Europska unija jeste i mora sve više težiti k tomu da postane primjer 'meke moći'...“ (CEC, 2007: 3). Međutim, umjesto izraza kulturna diplomacija „europske institucije radije koriste širi primjer međunarodnih kulturnih odnosa i usvojile su novi izraz kultura u vanjskim odnosima“ (Yudhishtir, 2013: 1). Posebnost je ovoga novog izraza da on daje prednost međukulturalnim sposobnostima koje omogućavaju ljudima odgovoriti na dvostruke zahtjeve kultura, tj. da zadrže svoje raznolikosti te da se dodiruju i miješaju u kontekstu tzv. nove globalne civilizacije (Benhabib, prema Yudhishtir, 2013: 1).

Temeljna je nakana primjene kulture u vanjskim odnosima Unije predstaviti EU kao cjelinu. No, izvršitelji ovoga poduhvata na terenu moraju se suočiti s činjenicom da države članice već tradicionalno imaju vlastite kulturne diplomacije, kao i to da među njihovim stanovništvom postoji opravdan strah od gubitka, ponekad i teško stečenoga, nacionalnoga kulturnog identiteta u korist nekoga još uvijek nedorečenoga nadnacionalnog projekta. Na temelju navedenoga, nameće se pitanje na koje nije moguće dati jednoznačan odgovor, a odnosi se na opravdanost očekivanja da EU bude nositelj jedinstvenoga europskog

kulturnog identiteta. Postoje barem dva razloga ove nedoumice. Jedan je načelo supsidijarnosti u donošenju odluka, a drugi revnosno čuvanje suvereniteta od svake pojedine države članice.

Početni konkretni koraci u primjeni kulture u vanjskim odnosima EU-a poduzeti su 2006. godine osnivanjem EUNIC-a (*European Union National Institutes for Culture*, hrv. Nacionalni europski instituti za kulturu). Na taj je način pokrenut proces objedinjavanja djelovanja nacionalnih kulturnih instituta svake države članice, te su ostvarene pretpostavke tješnje suradnje i postizanja sinergijskoga učinka. Godinu dana kasnije predstavljen je spomenuti dokument *Priopćenje o europskom programu za kulturu u globaliziranom svijetu*, u kome se prvi put službeno spominje *Kultura u vanjskim odnosima Unije*, i to kao važan dio programa suradnje s trećim zemljama. Iste, 2007. godine Europska komisija predložila je državama članicama *EU kulturnu agendu* s tri smjera djelovanja, pri čemu treći smjer predlaže upravo promicanje kulture kao ključnoga elementa u vanjskim odnosima Unije (Yudhishtir, 2013: 8). Sljedeće, 2008. godine Europsko vijeće ukazuje na potrebu strateškoga pristupa kulturi u vanjskim odnosima, da se stečena iskustva država članica iskoriste za postizanje sinergijskoga učinka, kao i to da se pokrene više zajedničkih kulturnih projekata na međunarodnoj razini.

Praktičnu primjenu kulture u vanjskim odnosima Unije potaknulo je izvješće Marietje Schaake, nizozemske zastupnice u Europskome parlamentu, koja je u ožujku 2011. godine istaknula kako „dosljedna i usklađena strategija o kulturi u vanjskim odnosima EU-a trenutno ne postoji i potrebno ju je razviti“ (EP, 2011a: 11), kao i to da ta strategija može postojati usporedo s kulturno-diplomatskim strategijama država članica (EP, 2011a: 13). Europski parlament, na temelju toga izvješća u svibnju 2011. godine, usvojio je *Rezoluciju o kulturnim dimenzijama vanjskih aktivnosti EU-a* (EP, 2011b), a iste godine osnovana je i potpuno nova Europska služba vanjskih poslova, čija je osnovna zadaća osigurati strateški, dosljedno i sustavno uključivanje kulture u vanjske odnose EU-a, te težiti komplementarnosti s vanjskom kulturnom politikom pojedinačnih država članica (EP, 2011a: 8). U kolovozu 2012. godine Europski parlament izglasao je odluku o pokretanju sveobuhvatnoga

istraživanja, da bi te iste godine Europska komisija objavila javni natječaj za *Provedbeni akcijski plan „Kultura u vanjskim odnosima“* (EC, 2012). Najpovoljniju ponudu dostavio je konzorcij na čelu s *The Goethe Institutom*. Posebnost toga konzorcija je u činjenici što njegove sastavnice imaju mrežu ureda u svakoj od 54 zemlje obuhvaćene tim projektom. Rezultati toga istraživanja objavljeni su 11. rujna 2014. godine (CDP, 2014), a u međuvremenu je uspostavljena i Platforma kulturne diplomacije EU-a sa zadaćom poticanja aktivne suradnje s trećim zemljama i njihovim javnostima (EUEA, 2017).

Međutim, na razini EU-a je već 2000. godine pokrenut program *Kultura 2000* koji je vrijedio do 2006. godine. Osnovna zamjerka programa bila je što se odnosio isključivo na kulturnu suradnju između država članica. Ta je manjkavost ispravljena programom *Kultura 2007. – 2013.*, koji je tu suradnju proširio na sve zemlje europskoga kontinenta, što je svakako obuhvaćalo i BiH. Nakon toga izglasan je još uvijek važeći program *Kreativna Europa 2014. – 2020.*, a unutar toga razdoblja proglašena je i *Europska godina kulturne baštine 2018.*

4. KULTURNA DIPLOMACIJA BIH NA PUTU PREMA EUROPSKIM INTEGRACIJAMA – STUDIJA SLUČAJA

BiH ne posjeduje značajnu vojnu ni ekonomsku snagu, pa joj je na raspolaganju isključivo meka strana moći koja crpi snagu iz tri temeljna izvora: *vanjska politika*, *unutarnje političke vrijednosti* i *kultura*. S obzirom na disonantne i tripartitne pristupe vanjskoj politici, te često i dijametralno suprotne unutarnje političke vrijednosti predstavnika triju bosanskohercegovačkih konstitutivnih naroda, nastojat će se utvrditi može li se barem kultura iskoristiti u privlačenju pozornosti stranih javnosti na pozitivne vrijednosti narodâ koji žive na području te zemlje. To, radi toga što kultura ima izrazitu sposobnost promicanja univerzalnih i za sve prihvatljivih vrijednosti, a, što je možda i najvažnije, može djelovati i potpuno samostalno bez uplitanja vladinih institucija.

Svrha je ovoga rada ukazati na to kako kulturna

diplomacija posjeduje sposobnost i snagu promijeniti trenutačno ne tako pozitivno javno mišljenje koje među javnostima EU-a prevladava o BiH, a osnovna hipoteza je da se BiH nedovoljno usklađeno i učinkovito koristi dostupnim kulturno-diplomatskim alatima. Tijekom istraživanja došlo se do vrijednih detalja koji bi mogli biti poticaj BiH u primjeni tih alata na putu eurointegracija.

Kultura u vanjskim odnosima Unije odnosi se na suradnju s tzv. trećim državama. Time se, pod određenim uvjetima, nude značajne financijske potpore pravnim subjektima iz kulturnoga i kreativnog sektora tih trećih zemalja. Ovim bi se programima tako mogli premostiti problemi sufinanciranja kulturnih projekata na međunarodnoj razini za koje BiH nije u stanju samostalno osigurati novčana sredstva. Mirovni sporazum između Francuske i Njemačke iz 1963. godine mogao bi poslužiti kao uzor stvarnoga pomirenja među konstitutivnim narodima unutar BiH u kojoj je osnovni uzrok većine problema prevladavajuće stajalište pojedinaca i skupina da je za moje/naše neuspjehe uvijek kriv netko drugi. Međutim, potrebno je imati na umu da je uspješan postupak mirenja moguć samo uz neminovne međusobne ustupke svih strana, a to bi upravelo postojeće iscrpljujuće monologe u smjeru djelotvornoga *trijaloga* i plodonosne suradnje. Obrazac uspješnoga pristupa Europskoj uniji u neposrednom je susjedstvu, tj. u republici Hrvatskoj i Sloveniji čija su iskustva lakše razumljiva zbog duge zajedničke recentne prošlosti. S obzirom na to da Delegacija EU-a u BiH ima ključnu ulogu u realizaciji vanjskih novčanih potpora EU-a za treće zemlje u sklopu programa Instrumenata za pretpristupnu pomoć, bitno je istaknuti tvrdnju da je njihova osnovna misija „podržati i učvrstiti BiH kao stabilnu i vjerodostojnu zemlju koja se ... nalazi na nepovratnom putu prema članstvu u EU“ (DEUBiH, 2019). BiH je 22. srpnja 2014. godine potpisala Sporazum o sudjelovanju u programu *Kreativna Europa 2014. – 2020.*, a 2015. otvoren je i *Desk Kreativna Europa BiH* čija je osnovna zadaća bosanskohercegovačkim organizacijama kulturnoga i kreativnog sektora olakšati pristup novčanim potporama iz predmetnoga programa. EUNIC u BiH djeluje pomoću mreže od sedam ureda.

No, sve navedeno odnosi se isključivo na mogu-

će poticaje kulturno-diplomatskim aktivnostima izvana, pa se nameće logično pitanje postojanja uvjeta na razini BiH za korištenje kulturno-diplomatskih alata i bez vanjskih potpora. Naslanjajući se na teorijska polazišta te uporabljene primjere kulture u vanjskim odnosima EU-a općenito, ali i u BiH, u nastavku će se prikazati realno stanje i mogućnosti koje stoje na raspolaganju BiH na putu prema članstvu u EU.

5. MOGUĆNOSTI I POTENCIJALI UNAPREĐENJA MEKE MOĆI BIH NA EUROPSKOJ RAZINI

S obzirom na to da su politički odnosi unutar BiH kao temelj svakoga drugoga odnosa toliko složeni, a često i besmisleni, postaju jasni brojni nedostaci i prepreke s kojima su se prisiljeni suočavati kulturni djelatnici, ali i službenici u mjerodavnim vladinim institucijama. Otežavajuća okolnost jest i to da glede pitanja vanjskih odnosa i/ili kulture ovlasti unutar BiH imaju institucije na trima razinama upravljanja. Na razini države za to su zaduženi Predsjedništvo BiH, Ministarstvo vanjskih poslova BiH te Ministarstvo civilnih poslova BiH koje, između ostaloga, utvrđuje strategiju za područje znanosti i kulture na međunarodnoj razini; na entitetskoj razini postoje Ministarstvo kulture i sporta Federacije BiH te Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske s temeljnom zadaćom očuvanja kulturne baštine i jačanja kulturne infrastrukture unutar ta dva entiteta; a u Federaciji BiH, koja se sastoji od deset županija/kantona, postoji isto toliko ministarstava obrazovanja znanosti, kulture i sporta.

Državni akteri u pravilu, barem u slučaju EU-a i njezinih država članica, potiču kulturno-diplomatske aktivnosti i osiguravaju im izdašne financijske potpore. No, istovremeno su svjesni kako njihovo izravno sudjelovanje izaziva sumnju stranih javnosti koje takvo djelovanje obično povezuju s propagandom i promicanjem uskih državnih interesa. Zato te aktivnosti učinkovitije provode nacionalni kulturni instituti (nevladini akteri). Primjeri takvih instituta na razini država članica su *The Goethe Institut*, *British Council*, *Institut Francaise...*, a na razini EU-a spomenuti

EUNIC. Ova je spoznaja usmjerila tijek istraživanja na potragu za primjerom jednoga takvog instituta na razini BiH.

S obzirom na postojanje triju bosanskohercegovačka konstitutivna naroda, a samim time i triju različitih pristupa kulturi, pokazalo se da unutar ove zemlje već više od sto godina kulturno-diplomatske aktivnosti vrlo uspješno provode tri nacionalna kulturna društva: HKD *Napredak*, SPKD *Prosvjeta* i BZK *Preporod*. Polazeći od te pretpostavke, pokušalo se otkriti postoji li sličan primjer među državama članicama EU-a. Nacionalni sastav i jezična raznolikost Belgije neodoljivo podsjećaju na stanje u BiH, a u prilog tomu je i činjenica da na razini Belgije ne postoji jedinstveni nacionalni kulturni institut jer federalno uređenje te države omogućava istovremenu i ravnopravnu provedbu kulturno-diplomatskih aktivnosti svake od njezine tri federalne jedinice zasebno (De Gouveia i Plumbridge, 2005: 31 – 32). Radi toga bi, umjesto besmislenoga traganja za jedinstvenim kulturnim institutom BiH, bilo uputno odgovoriti na pitanje kako dosadašnje uspješno djelovanje takva triju nacionalna kulturna društva/instituta staviti u funkciju strategije pozitivnoga kulturno-diplomatskoga međunarodnog pozicioniranja BiH.

T. L. Friedman uveo je u uporabu novi pojam *Globalizacija 3.0* (Friedman, 2006: 11) koji se odnosi na tri uzastopna razdoblja u procesu globalizacije: razdoblje 1.0 kada su od globalizacije imale koristi samo države; razdoblje 2.0 kada su od globalizacije imale koristi i međunarodne kompanije te razdoblje 3.0 koje započinje trećim tisućljećem, a odnosi se na globalizaciju pojedinaca koja je omogućena tehnološkom revolucijom i neslućenim mogućnostima koje osigurava internetska mreža. Tako se danas, za razliku od ranije, izvrsni pojedinci, i neovisno o formalnim kanalima promocije, mogu koristiti svojim vještinama i znanjem te postati kulturni diplomati zemalja u kojima su rođeni, odrasli ili u kojima su se profesionalno oblikovali.

Primjeri izvrsnih pojedinaca u/iz BiH su brojni. Zbog ograničenoga prostora istaknut će se samo četiri kategorije: nobelovci te svijet filma, glazbe i sporta. Nobelovu nagradu za književnost dobio je Ivo Andrić (1961.), a za područje kemije Vladimir Prelog (1975.). Svijetu filma BiH podarila je

oskarovce Danisa Tanovića (2002.) i Dušana Vukotića (1962.). U području popularne glazbe genijalci sa značajnim međunarodnim uspjehom svakako su Goran Bregović i Amira Medunjanin koji su, svatko na svoj način, uspjeli spojiti suvremenu produkciju s tradicionalnim glazbenim izričajima ovih područja, a u današnjemu svijetu najveću pozornost na BiH skreću, i najbrojniji su, njezini međunarodno priznati sportaši poput Marina Čilića (tenis), Hasana Salihamidžića, Dušana Bajevića (nogomet), Dražena Dalipagića (košarka)... Primjer vrhunskih međunarodno prepoznatih postignuća navedenih pojedinaca predstavlja neiskorišteni promocijski potencijal. Razlog tomu jest nepostojanje dosljedne, strateški osmišljene i usklađene promocije jedinstvenoga bosanskohercegovačkoga brenda na međunarodnoj razini.

Tri su područja pomoću kojih određena država postaje prepoznatljiva u stranim javnostima: izvoz brenda, turizam i neposredna strana ulaganja. Spomenute izvrsne pojedince možemo svrstati u kategoriju izvoza brenda, pa ćemo u nastavku istaknuti i nekoliko primjera turističkih potencijala te pretpostavki za neposredna strana ulaganja.

BiH ima izvrsne mogućnosti za razvoj zimskoga turizma, posebice na planinama oko Sarajeva gdje su 1984. godine održane XIV. zimske Olimpijske igre. Ljetni turizam najzastupljeniji je u Neumu, a masovni vjerski turizam u obliku hodočašća u Međugorje godišnje privlači i više od milijun hodočasnika iz cijeloga svijeta.

U svrhu poticanja neposrednih stranih ulaganja, svjetski priznati poduzetnik i osnivač tvrtke *Rimac automobili* Mate Rimac svom je rodom Livnu darovao zakladu *Linnovate i Tehnološki park* unutar kojega mladi poduzetnici imaju mogućnost kreirati i ostvarivati svoje poduzetničke projekte. On je 14. kolovoza 2018. godine na konferenciju *Business Forum Livno* doveo predstavnike USAID-a i jedne švicarske zaklade koja se bavi financiranjem sličnih projekata. Grad Mostar kandidirao se za *Europsku prijestolnicu kulture za 2024. godinu*. Iako nije uspio osvojiti taj naslov, i sam ulazak u uži izbor kandidata na jednom takvom međunarodnom natječaju zasigurno je pridonio kulturnoj promociji, kao i privlačenju neposrednih stranih ulaganja, jer

ulagači traže stabilno okruženje koje će im osigurati povrat uložених sredstava. Nadalje, na razini BiH 1998. godine osnovana je i zasebna Agencija za unaprjeđenje stranih ulaganja u BiH (FIPA), čija se temeljna djelatnost kanalizira u tri promotivne aktivnosti: unaprjeđenje imidža te države, poticanje stranih ulaganja i pružanje podrške ulagačima prije i tijekom investicijskoga procesa. No, da bi ta ulaganja bila trajna i osmišljena, potrebno je osigurati određene preduvjete. U tu je svrhu, primjerice, 2018. godine *Advantage Austria* – ured savjetnika za gospodarska pitanja Austrijskoga veleposlanstva u BiH – proveo anketu među 120-ak austrijskih tvrtki koje posluju u BiH. Ta anketa pokazala je da je, sa svrhom osiguranja i povećanja trajnih stranih ulaganja u BiH, potrebno osigurati političku stabilnost, smanjiti birokratski aparat i dodatno osvijestiti ljude u borbi protiv korupcije i kriminala (Haskić, 2018).

6. ZAKLJUČAK

Temeljni nedostatak kulturno-diplomatskoga (ne)djelovanja BiH na njezinu putu prema europskim integracijama jest neučinkovitost postojećih obrazaca te nepostojanje usuglašene cjelovite strategije pozitivnoga međunarodnog pozicioniranja i stvaranja prepoznatljivoga jedinstvenog brenda ove zemlje. To posebno dolazi do izražaja kada se usporedi dostignuta razina formalno-pravno utemeljenih preduvjeta uspješne primjene kulture u vanjskim odnosima EU-a s nedostacima i manjkavostima bosanskohercegovačkoga kulturno-diplomatskoga djelovanja. I dok je EU u tu svrhu osnovala i posebnu Europsku službu vanjskih poslova, BiH se još uvijek vrti u krugu mnoštva jednostranih parcijalnih rješenja koja samo dodatno usložnjavaju već postojeće prilično zamršene unutarnje tripartitne odnose. Stoga bi bilo poželjno na razini BiH pristupiti izradi jedinstvene kulturno-diplomatske strategije s jasno utvrđenim hodogramom ostvarivanja pojedinih faza dosljednoga i sustavnog uključivanja kulture u vanjske odnose koja će težiti komplementarnosti s unutarnjom raznolikošću bosanskohercegovačkih kulturnih izričaja. U skladu s takvom strategijom trebalo bi,

između ostaloga, povećati izdvajanja za kulturno-diplomatske aktivnosti; oslanjati se više na vlastite kulturno-diplomatske programe; više pozornosti posvetiti djelovanju nacionalnih kulturnih društava/instituta; poticati i financijski podupirati vlastite programe međunarodne studentske razmjene; iskoristiti bliske veze i zajedničku recentnu prošlost sa Slovenijom i Hrvatskom kao članicama EU-a; poboljšati turističku infrastrukturu i uz tradicionalnu gostoljubivost ovdašnjih ljudi stalno raditi na izgradnji njihova samopoštovanja kao jedne od glavnih odrednica unutarnjih političkih vrijednosti i pozitivnoga identiteta; osigurati uvjete i poticajno okruženje za profesionalni razvoj izvrsnih pojedinaca da bi mogli neometano razvijati svoje talente...

LITERATURA

1. Berridge, R. G. (2004). *Diplomacija*, sv. 49, Zagreb: FPZ Sveučilišta u Zagrebu.
2. De Gouveia, P. F., i Plumbridge, H. (2005). *European Infopolitik. Developing EU Public Diplomacy Strategy*, London: Foreign Policy Centre.
3. Friedman, L. T. (2006). *The World is Flat. The globalized world in the twenty-first century*, London: Penguin.
4. Haneš, N., i Andrei, A. (2015). Culture as Soft Power in International Relations. *International Conference Knowledge-Based Organization*, Sibiu, 21(1), 32-37.
5. Hwajung, K. (2017). Bridging the Theoretical Gap between Public Diplomacy and Cultural Diplomacy. *The Korean Journal of International Studies*, Seoul, 15(2), 293-326.
6. Nye, S. J. Jr. (2012). *Budućnost moći*, Zagreb: MATE.
7. Nye, S. J. Jr. (2004). *Soft power. The Means to Success in World Politics*, New York: Public Affairs.
8. Schneider, P. C. (2007). Culture Communi-
- cates: US Diplomacy That Works. U J. Melissen (ur.) *The New Public Diplomacy. Soft Power in International Relations* (str. 147-168). New York: Palgrave Macmillan.
9. Skoko, B. (2012). *Imidž Bosne i Hercegovine i njezinih građana u Hrvatskoj i Srbiji*, Sarajevo: FES.

MREŽNI IZVORI

1. CDP (2014). Cultural Diplomacy Platform. Preparatory Action "Culture in EU External Relations", Engaging the World: Towards Global Cultural Citizenship, <<https://www.cultureinexternalrelations.eu/2014/09/11/final-report/>>, pristupljeno 25. travnja 2020.
2. CEC (2007). Commission of the European Communities [COM(2007) 242 final]. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a European agenda for culture in a globalizing world, 10. 5. 2007., <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0242:FIN:EN:PDF>>, pristupljeno 24. travnja 2020.
3. Cummings, C. M. (2009). Americans for the Arts. Cultural Diplomacy And The United States Government: A Survey, <<https://www.americans-forthearts.org/by-program/reports-and-data/legislation-policy/naappd/cultural-diplomacy-and-the-united-states-government-a-survey>>, pristupljeno 23. travnja 2020.
4. DEUBiH (2019). Delegacija Europske unije u Bosni i Hercegovini. Misija, <http://europa.ba/?page_id=459>, pristupljeno 25. travnja 2020.
5. EC (2012). European Commission [EAC/09/2012]. Open Call for tender, Preparatory Action „Culture in External Relations“, 2. 8. 2012., <http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/calls/general/2012-eac-09/questions-for-publication_en.pdf>, pristupljeno 25. travnja 2020.

6. EP (2011a). European Parliament [2010/2161(INI)]. Report on the cultural dimensions of the EU's external actions to the Committee on Culture and Education, 31. 3. 2011. <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONGML+REPORT+A7-2011-0112+0+-DOC+PDF+V0//EN>>, pristupljeno 25. travnja 2020.
7. EP (2011b). European Parliament [P7_TA(2011)0239]. Resolution of 12 May 2011 on the cultural dimensions of the EU's external actions, 12. 5. 2011., <<https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0239+0+DOC+XML+V0//EN>>, pristupljeno 25. travnja 2020.
8. EUEA (2017). EU External Action. Culture – Towards an EU strategy for international cultural relations. Implementation, <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/18306/culture-towards-eu-strategy-international-cultural-relations_en>, pristupljeno 25. travnja 2020.
9. Haskić, M. (2018). Šta činimo da olakšamo dolazak stranih investitora u BiH?, <<http://business-magazine.ba/2018/04/28/sta-cinimo-da-olaksamo-dolazak-stranih-investitora-bih/#>>, pristupljeno 26. travnja 2020.
10. Yudhishtir, R. I. (2013). *Culture in External Relations: The EU in Cultural Diplomacy*, [Conference presentation]. OSCE Talks seminar "Cultural diplomacy in a global digital age", <<http://www.osce.org/secretariat/103748?download=true>>, pristupljeno 24. travnja 2020.

THE ROLE OF CULTURE AS SOFT POWER BOSNIA AND HERZEGOVINA ON ITS WAY TOWARDS EUROPEAN INTEGRATIONS

ABSTRACT

This paper deals with realistic opportunities available to Bosnia and Herzegovina in achieving the strategic goal set by Bosnian-Herzegovinian society, which is membership in the European Union. Since every country in its external relations can count on three types of power (military, economic, and soft power), we have assumed that the country in question has no significant military and economic potentials, but, also—among the three soft power sources (foreign policy, internal political values and culture)—Bosnia and Herzegovina can successfully use only culture for the time being. Therefore, the intention of this paper is to show that the creation and implementation of a unified cultural-diplomatic strategy is a desirable way of positive positioning of Bosnia and Herzegovina on the political and social map of Europe.

Keywords: soft power; cultural diplomacy; culture in the external relations of the EU; European Union; Bosnia and Herzegovina.